

Leerlijnen in de praktijk

ECHO-tip 93 • juli 2020

ExpertiseCentrum Hoger Onderwijs (Universiteit Antwerpen)

In [ECHO-tip 92](#) introduceerden we het begrip ‘leerlijn’ als tussenniveau in een opleidingsprogramma om de graduele opbouw van competentieverwerving in kaart te brengen. Door de nadruk te leggen op een goede aansluiting tussen de verschillende onderwijsleeractiviteiten, wordt via leerlijnen de competentiegerichte aanpak op opleidingsniveau in de verf gezet. Hierbij wordt ook telkens goed voor ogen gehouden dat het curriculum dat de studenten doorlopen, in lijn moet zijn met de kerncompetenties van de opleiding. (O’Neill, 2013; Wijngaards-de Meij & Merx, 2018)

In deze onderwijstip gaan we dieper in op de verschillende stappen bij het uittekenen van een leerlijnstructuur binnen een opleiding. We formuleren vervolgens een reeks tips voor de organisatie van een efficiënt leerlijnoverleg en reiken enkele voorbeelden aan.

Het uittekenen van een leerlijnstructuur

Een leerlijnstructuur binnen een bestaand curriculum uitwerken, neemt heel wat tijd in beslag. Het creëren van een voldoende groot draagvlak binnen de opleiding is immers cruciaal. De volgende stappen worden best doorlopen om tot een succesvol en duurzaam resultaat te komen:

- **Definieer de leerlijnen in onderling overleg.** Werk een voorstel uit met een kleine werkgroep van experts (bijv. de opleidingscoördinator, enkele lesgevers, een onderwijskundige) en toets dit vervolgens af bij een grotere groep van lesgevers. Besteed voldoende aandacht aan de **benaming** van leerlijnen: die moet helder zijn en door zo veel mogelijk betrokkenen gedragen.
- In sommige gevallen, o.a. wanneer de leerlijnen te uitgebreid worden, kan het zinvol zijn om ook **subleerlijnen** te definiëren. Zorg er echter voor dat het systeem een logische opbouw heeft en het geheel niet te complex wordt. Streef een maximum van tien leerlijnen na, en definieer per leerlijn maximum drie subleerlijnen.
- Bekijk of het zinvol is om, naast **disciplinegebonden leerlijnen**, ook **generieke leerlijnen** in te voeren. Een generieke leerlijn is bijvoorbeeld een leerlijn die alle

leeractiviteiten groepeerd die zich richten op het verwerven van academische taalvaardigheid.

- **Duid een verantwoordelijke per leerlijn aan.** Idealiter wordt één van de lesgevers per leerlijn voorgedragen als verantwoordelijke.
- **Leg de taken van de leerlijnverantwoordelijke vast** in een omkaderend document. Enkele mogelijk taken zijn: organiseren van een leerlijnoverleg, nagaan of de inhoud van de leerlijn voldoende aansluit bij de noden van het werkveld, ondersteunen van initiatieven waarin de leerdoelen vanuit de hele leerlijn geïntegreerd aan bod komen en introduceren van nieuwe lesgevers in de leerlijn.
- **Laat de leerlijnstructuur formeel goedkeuren.** Respecteer hierbij de traditionele beslissings- en adviesstructuren binnen de faculteit of het departement.
- Zorg voor een **goede communicatie** over de leerlijnstructuur. Alle lesgevers, ook de nieuwe, moeten hun eigen opleidingsonderdeel of onderwijsleeractiviteiten kunnen kaderen in het systeem.
- Leg bij het invoeren van een **nieuw opleidingsonderdeel** steeds onmiddellijk de koppeling met een leerlijn expliciet vast en communiceer

hierover naar alle betrokkenen. Laat nieuwe koppelingen ook telkens bevestigen via de formele beslissingsstructuren.

- Creëer een **stabiele leerlijnstructuur**. Vermijd té frequente aanpassingen. Voer enkel wijzigingen door in geval van bijv. een grote curriculumwijziging.

Het organiseren van leerlijnoverleg

Een **leerlijnoverleg** is een forum voor het delen, het bespreken, het analyseren en het onderling afstemmen van de onderwijsleeractiviteiten binnen één leerlijn of subleerlijn. Dit overleg kan structureel zijn, of ad hoc worden georganiseerd. Het hoofddoel is om een betere onderlinge afstemming te realiseren én te bewaken tussen de verschillende onderwijsleeractiviteiten, wat de kwaliteit van het opleidingsprogramma zal verhogen. Onrechtstreeks resulteert leerlijnoverleg ook in een grotere collegialiteit en een betere interne samenwerking binnen een departement of een faculteit. Het kan immers bijdragen tot een gemeenschappelijke filosofie en kijk van lesgevers op het curriculum. (O'Neill, 2013; Uchiyama & Radin, 2009; Wijngaards-de Meij & Merx, 2018)

Enkele hands-on tips voor de organisatie van een **efficiënt leerlijnoverleg**:

- **Leg een vergaderagenda vast.** Baseer je hierbij op een gestandaardiseerde agenda. Mogelijke vaste agendapunten zijn 'inhoud', 'leerdoelen', 'toetsing' en 'opdrachten'. Deze agenda kan ad hoc worden aangevuld met topics vanuit bijv. klankbordgroepen, peer reviews en visitaties, of studentenfeedback. Ook kunnen een aantal speerpunten van het onderwijsbeleid ter inventarisatie en ter bespreking worden voorgelegd. Voorbeelden van dergelijke beleidsthema's zijn digitaal en blended leren, duurzaamheid, link tussen onderzoek en onderwijs, etc.
- **Werk met vaste vergaderdocumenten.** Deze documenten zijn o.a. een inhoudsbeschrijving van de verschillende opleidingsonderdelen (of onderwijsleeractiviteiten) die thuishoren onder de betreffende leerlijn, een congruentietabel waarin de koppelingen van de opleidingsonderdelen met de kerncompetenties van de opleiding worden weergegeven, en een overzicht van de leerdoelen, werk- en de evaluatievormen en opdrachten.
- **Voorzie in ondersteuning door een beleidsmedewerker.** De concrete voorbereiding en opvolging van een leerlijnoverleg kan in samenwerking gebeuren met een beleidsmedewerker die betrokken is bij curriculummanagement en inzicht heeft in de opbouw van de opleiding.
- **Laat het leerlijnoverleg voorzitten door de leerlijnverantwoordelijke.** Organiseer indien mogelijk een kort pre-overleg tussen de leerlijnverantwoordelijke en de beleidsmedewerker.
- **Betrek ook gastdocenten en deeltijdse lesgevers bij het overleg.** Alle lesgevers rechtstreeks betrokken bij de inhoud van de leerlijn worden uitgenodigd op het overleg. In geval van onderwijsassistenten (bij bijv. practica) kan ervoor gekozen worden om enkel de titularis af te vaardigen.
- **Realiseer voldoende afstemming tussen de verschillende leerlijnen onderling.** Een opleidingsonderdeel of onderwijsleeractiviteit van een leerlijn kan voortbouwen op voorkennis die verworven wordt binnen een andere leerlijn. Deze informatie mag niet verloren gaan. Verlies ook 'leerlijnoverschrijdende' aandachtspunten niet uit het oog. Zorg er daarom voor dat iemand van een overkoepelend advies- of bestuursorgaan (bijv. voorzitter van de opleidings- of onderwijscommissie) het leerlijnoverleg bijwoont.
- **Stel een overzicht op van te ondernemen acties.** Maak een onderscheid tussen acties op korte en lange termijn. Hou bij curriculumwijzigingen rekening met de actiepunten. Zorg voor afstemming tussen de verschillende leerlijnen door de verslagen van het leerlijnoverleg op een overkoepelend niveau te bespreken.
- **Streef implementatie van het leerlijnoverleg na binnen de volledige onderwijsentiteit** (bijv. faculteit). Het leerlijnoverleg zal vlotter verlopen naarmate lesgevers meer vertrouwd zijn met het systeem.
- **Gebruik het leerlijnoverleg als klankbord voor beleidslijnen.** Een leerlijnoverleg is het ideale forum om bepaalde acties met betrekking tot het strategische onderwijsbeleid af te toetsen bij lesgevers. Een voorbeeld is het versterken van de internationaliseringscomponent binnen een opleiding, het structureel uitbouwen van blended leren, of het

voorzien in een goede mix van klassieke en alternatieve evaluatievormen.

- **Moedig het delen van good practices aan.** Op die manier kan het leerlijnoverleg ook een hefboom betekenen voor onderwijsinnovatie.

- **Hou rekening met vergadermoeheid.** Maak aan de aanwezigen duidelijk wat het voordeel is van het bijwonen van een leerlijnoverleg. Verspreid vooraf de agenda en respecteer de voorziene vergadertijd, maar maak de vergaderplanning niet te strak zodat er voldoende ruimte is voor het uiten van ideeën en bezorgdheden.

Twee voorbeelden van een leerlijn(overleg)structuur binnen de UAntwerpen

	Opleiding Bachelor en Master Biochemie en Biotechnologie	Opleiding Bachelor en Master Toegepaste Economische Wetenschappen - Bedrijfskunde
Leerlijnen	<ul style="list-style-type: none"> • Algemene Biochemie • Gen • Micro-organismen en Immunologie • Moleculaire werkingsmechanismen • Omgaan met data • Omics • Van Cel tot organisme • Academische – en onderzoeksvaardigheden 	<ul style="list-style-type: none"> • Bedrijfseconomie • Economische analyse • Engineering • Informatiesystemen • Kwantitatieve methoden • Onderzoeksmethodologie • Praktijk • Verbreding • Zakelijke communicatie <p>(Deze leerlijnen worden verder opgesplitst in subleerlijnen)</p>
Verantwoordelijke	<p>Leerlijncoördinator (Mandaat in principe van onbepaalde duur)</p>	<p>Leerlijncoördinator (Mandaat driejaarlijks wisselend)</p>
Vergaderfrequentie	<p>Minstens driejaarlijks Steeds bij een grote curriculumwijziging</p>	<p>Minstens driejaarlijks</p>
Thema's	<ul style="list-style-type: none"> • Congruentie kerncompetenties, leerdoelen, werk- en evaluatievormen • Onderlinge afstemming leerinhouden + deadlines en opzet opdrachten • Aftoetsen van de inhoud van de leerlijn aan noden van de arbeidsmarkt • Aanvullende topics vanuit klankbordgroepen, peer review teams en studentenfeedback 	<ul style="list-style-type: none"> • Congruentie kerncompetenties, leerdoelen, werk- en evaluatievormen • Onderlinge afstemming leerinhouden + deadlines en opzet opdrachten • Aftoetsen van speerpunten van het centrale en facultaire onderwijsbeleid.

Ondersteuning	Ondersteuning door een beleidsmedewerker onderwijs	Ondersteuning door een beleidsmedewerker onderwijs
Afstemming tussen de leerlijnen	<ul style="list-style-type: none"> Voor- of ondervoorzitter van de onderwijscommissie is aanwezig op het leerlijnoverleg Rapportage aan de onderwijscommissie Overleg tussen de verschillende leerlijncoördinatoren 	<ul style="list-style-type: none"> Voor- of ondervoorzitter van de onderwijscommissie is aanwezig op het leerlijnoverleg Rapportage aan de onderwijscommissie
Opvolging van de actiepunten	Opvolging door de leerlijncoördinator in samenwerking met de beleidsmedewerker	Opvolging door de onderwijscommissie in samenwerking met de beleidsmedewerker
Implementatie van de leerlijnstructuur	Faculteitsbreed (alle opleidingen)	Faculteitsbreed (alle opleidingen)

Meer weten?

D'Andrea, V. & Gosling, D. (2005), *Improving Teaching and Learning In Higher Education: A Whole Institutional Approach*. Maidenhead: McGraw-Hill Education (UK).

O'Neill, G., Donnelly, R., & Fitzmaurice, M. (2014). Supporting programme teams to develop sequencing in higher education curricula. *International Journal for Academic Development*, 19(4), 268–280. <https://doi.org/10.1080/1360144X.2013.867266>

Uchiyama, K. P., & Radin, J. L. (2009). Curriculum mapping in higher education: A vehicle for collaboration. *Innovative Higher Education*, 33(4), 271–280. <https://doi.org/10.1007/s10755-008-9078-8>

Wijngaards-de Meij, L., & Merx, S. (2018). Improving curriculum alignment and achieving learning goals by making the curriculum visible. *International Journal for Academic Development*, 23(3), 219–231. <https://doi.org/10.1080/1360144X.2018.1462187>

Voor tips en mogelijke valkuilen met betrekking tot dit thema kan je o.a. bij de volgende contactpersonen terecht:

Margo.Abrath@uantwerpen.be (Beleidsmedewerker onderwijs, Faculteit Bedrijfswetenschappen en Economie, UAntwerpen)

Marleen.Eyckmans@uantwerpen.be (Beleidsmedewerker onderwijs, Faculteit Farmaceutische, Biomedische en Diergeneeskundige wetenschappen, UAntwerpen)

ExpertiseCentrum Hoger Onderwijs (ECHO)

Venusstraat 35
B - 2000 Antwerpen

echo@uantwerpen.be

www.uantwerpen.be/echo

